

Asia: VN/4845/2020

Lausuntopyyntö asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän raportista

Lausunnonantajan lausunto

Mitä seuraavista työryhmän tarkastelemista vaihtoehdoista kannatatte?

Ei mikään edellä mainittu vaihtoehto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kaupunginhallitus 10.5.2021 § 362 Lausunto ympäristöministeriölle asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän loppuraportista

Kaupunginhallitus antoi ympäristöministeriölle seuraavan lausunnon asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän loppuraportista:

Esittelijän perustelut

Ympäristöministeriö on pyytänyt 21.5.2021 mennessä Helsingin kaupungilta lausunnon asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän loppuraportista. Ympäristöministeriö asetti 18.3.2020 työryhmän valmistelemaan asumisneuvonnan lakisääteistämistä. Työryhmä tarkasteli asumisneuvonnan nykytilaa ja järjestämistapoja, sekä hahmotteli erilaisia toteuttamismahdollisuuksia asumisneuvonnan kehittämiseksi ja lakisääteistämiseksi. Työryhmässä on ollut Helsingin kaupungilta edustaja sosiaali- ja terveystoimialalta.

Esityksen keskeinen sisältö

Esityksen mukaan asumisneuvonnan nykyinen saatavuus ja kattavuus eivät ole riittäviä. Asumisneuvonnan lakisääteistämällä vakiinnutettaisiin ja parannettaisiin asumisneuvonnan saatavuutta etenkin kasvukeskuksissa. Suurin osa esityksen tehneen työryhmän jäsenistä kannatti

asumisneuvonnan lakisääteistämistä. Esityksellä toteutettaisiin pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa olevaa kirjausta asumisneuvonnan lakisääteistämisestä.

Esityksessä on hahmoteltu erilaisia toteuttamisvaihtoehtoja asumisneuvonnan kehittämiseksi ja lakisääteistämiseksi. Vaihtoehdot järjestämisvastuullisiksi tai koordinoiviksi tahoiksi ovat tulevat hyvinvointialueet, kunnat ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA).

Asumisneuvonnan nykytilanne valtakunnallisesti

Asumisneuvonta on asunnottomuutta ja häättöjä ehkäisevää asumissosiaalista työtä. Asumisneuvonnalla pyritään ratkaisemaan esimerkiksi vuokravelan, häiritsevän elämän tai asunnon huonosta hoidosta johtuvia ongelmia. Asumisneuvonnalla voidaan tukea myös erityisryhmien, kuten pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneiden, maahanmuuttajien, mielenterveyskuntoutujien sekä syrjäytymisuhan alaisten nuorten asumista. Yleisimmin asumisneuvonnan kanssa asioidaan vuokranmaksun ongelmien ja vuokravelkojen vuoksi. Asunnottomuuteen ja asumisen ongelmiin liittyvät syyt ovat yhteydessä sekä yksilöllisiin että rakenteellisiin tekijöihin, ja tämän vuoksi sosiaalityön merkitys korostuu asumisneuvonnassa.

Asumisneuvonnan sisältöä ei ole yksiselitteisesti määritelty eikä siitä ole säädetty lainsäädännössä. Asumisneuvontaa on kehitetty kansallisesti ja alueellisesti vuosina 2016-2019 Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmassa (AUNE) sekä vuokra-asukkaiden talousongelmien ehkäisyyn liittyvässä ASTA-hankkeessa (2018-2021).

Sosiaalihuollossa toteutettavassa asumisneuvonnassa noudatetaan sosiaalihuoltolakia ja toimitaan lain mukaisesti annettaessa neuvontaa ja ohjausta ennen varsinaisen asiakkuuden alkua. Asiakkaan asumisen turvaamiseksi tehtävä sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ovat lakisääteisiä sosiaalihuollon tehtäviä ja vastaavat sosiaalihuoltolain (1301/2014) 11 §:ssä mainittuihin tuen tarpeisiin.

Jos asumisneuvonta tuotetaan osana sosiaalihuollon asumissosiaalista työtä, rahoitetaan se valtionosuusjärjestelmän kautta kuten muutkin lakisääteiset sosiaalitoimen alaan kuuluvat tehtävät. Järjestöjen ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden tuottamaa asumisneuvontaa rahoitetaan pääosin Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) kautta. ARA on myöntänyt avustuksia asumisneuvontatyön aloittamiseen ja kehittämiseen vuodesta 2009.

Asumisneuvonta on organisoitu eri paikkakunnilla eri tavoin ja sitä järjestävät useat eri tahot. Yleisimmin asumisneuvonta on integroitu muiden sosiaalipalveluiden yhteyteen. Asumisneuvonta on yleensä luonteeltaan verkostomaista ja rakentuu yhteistyöhön vuokrataloyhtiöiden, sosiaalipalveluiden ja muiden toimijoiden, kuten järjestöjen, kanssa.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen asuntopolitiikkaa koskevissa hallitusohjelmakirjauksissa tavoitteena on poistaa asunnottomuus kahdessa vaalikaudessa. Hallitusohjelman tavoitteena on myös kiinnittää erityistä huomiota asumisneuvonnan saatavuuden parantamiseen sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn. Lisäksi hallitusohjelman mukaan asumisneuvonnasta tehdään lakisääteistä sen saatavuuden parantamiseksi ja siihen osoitetaan riittävät resurssit. Hallitusohjelman mukaan asumisneuvonnan riittävyys turvataan yhdessä kuntien kanssa ja asumisneuvontaa on oltava tarjolla asumismuodosta riippumatta ja toimivaksi todetusta Asunto ensin –periaatteesta pidetään kiinni.

Asumisneuvonta Helsingissä

Kaupunginhallitus toteaa, että Helsingissä asumisneuvonta on osa sosiaali- ja terveystoimialan aikuissosiaalityötä. Asumisneuvonnan tiimissä on 18 työntekijää ja siihen kuuluvassa asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämishankkeessa on neljä määräaikaista asumisneuvojaa. Asumisneuvonnan tiimiin kuuluu myös psykiatrinen sairaanhoitaja, jonka työ on jalkautuvaa arviointia ja palveluohjausta psykiatristen- ja päihdepalvelujen pariin. Asumisneuvontapalvelua tarjotaan sosiaalipalvelupisteissä alueen asukkaille sekä toimeksiantosopimuksella Helsingin kaupungin asuntojen (Heka) viidessä eri toimipisteessä. Heka osallistuu asumisneuvonnan kustannusten rahoittamiseen. Asumisneuvonnan sähköiset palvelut on tarkoitettu alueesta riippumatta kaikille helsinkiläisille, myös muissa kuin ARA-vuokra-asunnoissa asuville.

Asumisneuvonta on asiakkaalle maksutonta. Asumisneuvojilla on pääsy sosiaalihuollon asiastietojärjestelmään (ATJ, jatkossa Apotin sosiaalihuolto) ja psykiatrisella sairaanhoitajalla terveydenhuollon Apottiin. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisemman ja tehokkaamman palvelun tuottamisen, sillä asiakkaan tilanne saadaan kartoitettua nopeammin. Maisa-asiakasportaalin myötä asiakas saa omista palveluistaan yhteneväisen ja monipuolisen kuvan. Asumisneuvonnassa on kehitetty ASTA-hankkeen myötä työparimalli talous- ja velkaneuvojan kanssa, joka mahdollistaa asiakkaalle nopean avun taloudellisissa ongelmissa. Lisäksi Helsingissä on käytössä asumiskummitoiminta, joka perustuu hyvin kotoutuneiden maahanmuuttajien antamaan vertaistukeen muille asukkaille.

ARA on myöntänyt Helsingille avustusta asumisneuvontatoiminnan kehittämiseen viime vuosina. Vuosina 2021-2022 Helsinki ei saa ARA:n asumisneuvonta-avustusta.

Vuonna 2019 asumisneuvojat tekivät valtakunnallisesti 5 438 häätöjä ehkäisevää interventiota, joista 5 006 oli Helsingin asumisneuvonnan suorittamia. Asumisneuvonnan ja Hekan yhteistyön aikana Hekan häätöjen määrä on vähentynyt 48 prosenttia vuosien 2008 ja 2020 välillä. Asumisneuvonta tehosti vuokravelkaprozessia yhdessä Helsingin kaupungin asuntojen kanssa lean-prosessimallilla vuonna 2019 ja tämän tuloksena asumisneuvonnan häätöjä ehkäiseviä interventioita tehtiin 1 812 kappaletta (57 prosenttia) enemmän kuin vuonna 2018. Kaikki kyseiset interventiot liittyivät häätöuhkatilanteisiin, joten niillä voidaan katsoa olevan olleen merkitystä asunnottomuuden ehkäisemiselle Helsingissä.

Helsingin erityispiirteitä valtakunnallisesti tarkasteltuna ovat korkeat asumiskustannukset, kireä vuokra-asuntotilanne ja asunnottomien suuri määrä. Vuonna 2020 Suomen asunnottomista 43 prosenttia eli 1 856 henkilöä oli Helsingissä. Asunnottomien määrä Helsingissä ja koko maassa on kuitenkin ollut jo pitkään laskussa. On tärkeää, että asumisneuvonta Helsingissä järjestetään paikallisen tarpeen mukaisesti ja helsinkiläisten asumiseen liittyvät erityispiirteet huomioiden.

Asumisneuvonnan asiakaskontakteja oli vuonna 2020 yhteensä 11 964. Luvussa on mukana asumisneuvojien, tiimin psykiatrisen sairaanhoitajan, asumiskummin sekä asunnonhakuryhmien asiakkaat. Asiakaskontaktien määrät ovat lisääntyneet huomattavasti, vaikka resurssit ovat pysyneet samana. Koronapandemian aikana asumistilanteen selvittelyyn ja tuen tarpeen arviointiin liittyvät yhteydenotot lisääntyivät, ja tarve matalan kynnyksen palveluun lisääntyi.

Helsingin kaupungin Toimenpidesuunnitelmaan asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi ja vähentämiseksi 2020-2022 kuuluu asumisneuvontapalvelun laajentaminen sekä asumisneuvontapisteen perustaminen. Hanke on saanut tähän myös STM-rahoituksen. Näillä

kahdella toimenpiteellä pyritään vaikuttamaan siihen, että asunnottomuuden ennaltaehkäisyn vaiheessa voidaan tukea riskiryhmässä olevia asukkaita sekä matalan kynnyksen monialaisella neuvonta- ja ohjauspalvelulla että tarjota asumisneuvontaa yksityisen vuokranantajan asukkaille. Lisäksi kaupunginvaltuuston 11.11.2020 hyväksymään Asumisen ja siihen liittyvän maankäytön toteutusohjelmaan 2020 on kirjattu tavoite, että Helsingissä turvataan asumisneuvonnan saatavuus asumismuodosta riippumatta.

Helsingin kaupungin tarkastuslautakunta on todennut vuoden 2017 arviointikertomuksessaan, että sosiaali- ja terveystoimialan tulee varmistaa asumisneuvontatoiminnan riittävyys kasvavaan asiakasmäärään nähden. Tämän jälkeen asumisneuvontatoimintaa on kehitetty aktiivisesti ja tuloksellisesti. Asiakasmäärät ovat kuitenkin kasvaneet koko ajan. Asumisneuvonnan palvelua ei ole saatavilla kaikilla sosiaalipalvelutoimipisteillä eikä palvelua voida vielä tarjota yksityisille vuokranantajille olemassa olevan tarpeen mukaisesti. Vuonna 2020 Helsingissä toimitettuja häättöjä oli ulosottolaitoksen mukaan yhteensä 383. Näistä Hekan häättöjä oli 101, joten 282 häättöä eli 74 prosenttia häädöistä toimitettiin yksityisten vuokranantajien taholta. Asiakkaiden haasteena ovat toistuvat vuokravelat.

Asumisneuvonnan lakisääteistäminen

Raportissa on hahmoteltu erilaisia toteuttamisvaihtoehtoja asumisneuvonnan kehittämiseksi ja lakisääteistämiseksi. Vaihtoehdot järjestämistä vastuullisiksi tai koordinoiviksi tahoiksi ovat tulevat hyvinvointialueet, kunnat ja ARA. Suunnitellulla sote-uudistuksella on suuri merkitys arvioitaessa asumisneuvonnan tulevaisuutta.

Helsingin kaupunki pitää tärkeänä, että asumisneuvontaan kohdistetaan valtionrahoitusta, ja valtion rahoituksen tulee kattaa toiminnan todelliset kustannukset. Jos asumisneuvonta rahoitetaan yleiskatteellisilla valtionosuuksilla, on todennäköistä, että rahoitus ei kata toiminnasta aiheutuneita kustannuksia. Helsingin kaupunki pitää toimivimpana mallina suoraan toimintaan osoitettua kustannuksia vastaavaa valtionavustusta.

Mikäli asumisneuvonta siirtyy hyvinvointialueiden tehtäväksi ja se rahoitetaan valtionrahoituksella, rahoituksen tarvetekijöihin on sisällytettävä asumisneuvontaan liittyviä tarvetekijöitä. Koska asumisneuvonta ei ole lakisääteistä toimintaa, se olisi uusi tehtävä hyvinvointialueille eivätkä sen kustannukset sisälly kaikissa kunnissa raportoituihin sote-kustannuksiin. Tämän vuoksi valtion pitäisi osoittaa erillisiä rahoitusta hyvinvointialueille tämän uuden lakisääteisen tehtävän hoitamiseksi. Lakiesityksessä sosiaalihuollon tarvetekijät ovat muiltakin osin puutteelliset, joten valtionrahoitus ei tulisi kattamaan toiminnasta aiheutuvia kustannuksia.

Tärkeää Helsingin nykyisessä tavassa järjestää asumisneuvontaa on se, että siihen sisältyy korkeatasoinen sosiaalihuollon ammattiosaaminen ja siihen liittyvät tukipalvelut, ja asumisneuvonnan työntekijöillä on pääsy asiakastietojärjestelmiin ja Kelan tietojärjestelmiin. Sosiaalihuoltolain 41 § mahdollistaa asumisneuvonnan moniammatillisen yhteistyön viranomaisten välillä, ja tämä puoltaa asumisneuvonnan sijoittamista joko yleislakina toimivaan sosiaalihuoltolakiin tai muuhun sosiaalihuoltoon velvoittavaan erityislakiin.

Helsingin asumisneuvonta on toiminut osana sosiaali- ja terveystoimialaa vuodesta 2016 alkaen, ja on tutkitusti tehokas häättöjä ehkäisevä sosiaalityön muoto sekä valtakunnallisesti suurin toimija. Asumisneuvonta on yksi kaupunkitasoisista terveys- ja hyvinvointikeskusten tiimeistä ja integroituu myös tulevaisuuden sote-keskuksiin. Tämän vuoksi on tärkeää, että asumisneuvonnan tulevaisuus

sosiaalihuollon palveluna varmistetaan lainsäädännön, rahoituksen ja järjestämisvastuun näkökulmasta.

Helsingin kaupungin ja asukkaiden näkökulmasta olisi tärkeää varmistaa mahdollisuus saada riittävää asumisneuvontapalvelua asumismuodosta huolimatta. Sote-toimialan asumisneuvontaa on laajennettu monikanavaiseksi ja monialaiseksi. Nykyinen järjestely Hekan ja asumisneuvonnan välillä on erittäin kattava, joustava ja tarjoaa myös matalan kynnyksen palvelua. Parhaillaan kehitetään palvelua yksityisten vuokranantajien kanssa.

Jatkossa on hyvä varmistaa, että myös kolmannen sektorin toimijoilla on mahdollisuus tarjota asumiseen liittyviä ohjaus- ja neuvontapalveluja.

Lopuksi

Lausunto on valmisteltu yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimialan sekä Helsingin kaupungin asunnot Oy:n kanssa. Helsingin kaupungin asunnot Oy antaa lisäksi oman lausuntonsa loppuraportista yhtiön näkökulmasta.

Eid Terttu
Helsingin kaupunki, Kaupunginkanslia